

TO IN ONO.

Anton Globočnik pl. Sorodolski.

Vladni svetnik v pokoju Anton Globočnik pl. Sorodolski, ki je umrl dne 2. marca t. l. na Dunaju, zasluži, da mu tudi „Dom in Svet“ posveti nekaj spominskih vrstic, kajti okoli njegove osebe se vije precejšen kos slovenske kulturne in politične zgodovine. Rojen je bil 20. maja l. 1825. v Železnikih. V ilirsko mišljenje ga je vpeljal Luka Jeran, s katerim je občeval l. 1841. in 1842. kot dijak. Tej rodoljubni smeri je ostal Globočnik zvest tudi na dunajskem vseučilišču, kjer je občeval z Matejem Cigaletom in Petrom Koslerjem. Slovenska narodna zastava in ideja združene Slovenije sta neločljivo spojeni z Globočnikovim imenom, kajti l. 1848., ko se je Globočnik

A. GLOBOČNIK PL. SORODOLSKI.

živahno udeleževal ustavnega gibanja, je s Petrom Koslerjem določil, da veljaj kranjska deželna zastava (belo-modro-rdeča) kot slovenska trobojnica, in istega leta je izdal s tovarišem pravnikom Semrajcem v „Novicah“ oklic na Slovence, naj se potegujejo za združitev vseh slovenskih pokrajin v eno upravno celoto.

Kot uradnik je služil pri sodiščih v Ljubljani, Kranju, Vipavi, dalje pri okrajnih uradih v Osjeku, v Stubici in v Čakovcu, kjer je bil c. kr. okrajni predstojnik do l. 1861. Njegovo delovanje na Hrvaškem je zgodovinsko važno, kajti v Čakovcu je delal na to, da se Medjimurje priklopi Hrvaški; slabotna hrvaška vlada je pa odnehala Mažarom, ki so se polastili Medjimurja in si podvrgli tudi tamošnje Slovence, Globočnik pa je moral zapustiti Hrvaško.

Odslej je na Kranjskem jako blagonsko deloval kot politični uradnik, kot znanstvenik in kot pisatelj. Kot okrajni glavar v Postojni je povzdignil in uredil jamsko upravo; uvedel je električno luč in položil tir, zasadil drevorede in skrbel za reklamo. Leta 1885. je prišel kot vladni svetnik v Ljubljano, kjer je deloval pri

„Muzejskem društvu“, l. 1890. je stopil v pokoj, a bil takoj od tedanje katoliškonarodne stranke izvoljen za poslanca v državni zbor, koder je vstopil v Hohenwartov klub.

Pisateljsko delovanje Globočnikovo je mnogostransko in plodovito. Poleg memoar iz svojega političnega delovanja so važni njegovi praktično administrativni spisi, n. pr. dve knjigi o nalogah in poslih občin ter županov, ki ji je Levstik iz nemškega izvirnika prevedel na slovenski jezik. Poleg raznih pravoslovnih spisov je izdal tudi zgodovino svojega rojstnega kraja Železnikov in ugledno delo o avstrijskem denarstvu. Kot konservator c. kr. centralne komisije za ohranitev umetniških in zgodovinskih spomenikov je narisal arheološki zemljevid kranjske dežele.

K zgodovini protireformacije.

Zgodovina reformacije in protireformacije je v marsičem nejasna in običajni spisi o njej temelje mnogokrat na jako motnih virih. Polemični strankarski viri ne morejo dati prave slike. Kritična zgodovina Luthrovega delovanja se je šele zdaj začela po epohalnih delih Denifla in Grisarja, ki sta uničila marsikatero bajko in nam kažeta svojega junaka brez gloriole in brez sovraštva. Tudi pri nas običajni nazori o reformaciji in protireformaciji so potrebni kritične revizije, in v tem oziru je jako hvalevreden sicer kratki, a tehtni sestavek „Zur Autorschaft des „Gründlichen Gegenberichtes“, ki ga je objavil dr. Jožef Gruden v 2. zvezku letošnje „Carniole“.

Pod imenom Jakoba Rosolenza, prošta na Ščavnici, je namreč izšla knjiga tega imena, ki pobija obrekovanja wittenberškega profesorja Davida Rungija in obsega mnogo dragocenih podatkov za zgodovino protireformacije. Tej knjigi pa so odrekli protestantje vsako verodostojnost, češ da je pisatelj sam v štajerskem deželnem zboru njene trditve preklical. Dr. Gruden je pa našel izvod te knjige, ki ga je sekovski škof Martin Brenner podaril ljubljanskemu škofu Tomažu Hrenu, in v tem izvodu je Tomaž Hren lastnoročno na prvi prazni strani zabeležil, da je knjigo spisal sam sekovski škof Martin Brenner, a jo je iz previdnosti pred nasiljem protestantovskih velikašev izdal pod tujim imenom. Pri tej knjigi je sodeloval tudi Tomaž Hren, ki je poslal uradnih podatkov. S tem odkritjem seveda pridobi knjiga na veljavi, kaže nam pa, kako žalostne so bile razmere za katoličane celo med protireformacijo. Zgodovinarji običajno ponavljajo trditev, da so bili protestantje zatirani od katoličanov; istina pa je, da so odpadli velikaši z najhujšim terorizmom tlačili katoličane. Brenner, ki je kot sekovski škof in solnograški generalni vikar razmere dobro poznal in je imel iz vizitacij in preiskav najzanesljivejše podatke o delovanju in življenju odpadnikov, ni smel pod lastnim imenom izdati te knjige, ne da bi izzval proti škofiji protestantovske maščevalnosti. Da je bila njegova pre-

vidnost utemeljena, se je pokazalo kmalu. Kajti protestantovski velikaši so v štajerskem deželnem zboru vso svojo jezo razlili nad Rosolenzem, ki je bil, kot je zdaj dokazano, pri vsej stvari nedolžen. Zagrozili so, da toliko časa ne puste zborovati, dokler Rosolenz ne prekliče knjige. Dandanes bi se tak nastop imenoval „grožnja z obstrukcijo“. Rosolenz se je izprva branil, potem pa podal izjavo, da ni hotel velikašev („die Ritterschaft“) razžaliti.

S takim nasiljem so protestantovski močotgi večkrat nastopili proti katoliškim prelatom, ki so imeli toliko poguma, da so se uprli proti splošnemu zasramovanju katoliške vere. L. 1555. so protestantje tako nastopili proti ljubljanskemu škofu Urbanu Textorju radi njegovih pridig, in leta 1595. so iz kranjskega deželnega zbora izključili stolnega prošta Freudenthschusa radi njegovega protireformatorskega delovanja. Enako se je zgodilo l. 1607. tudi škofu Hrenu v kranjskem deželnem zboru, ker se je upal v nekem spisu resnico povedati protestantovski gospodi.

Medtem, ko so protestantje z besedo in pismom delovali proti katoličanom in imeli na svoji strani brezobzirno in nasilno plemstvo, se niti škofje, kakor je tu dokazano, niso smeli drzniti javno nastopiti v svojo brambo, ne da bi bili izpostavljeni nasilnim napadom. Zato se ni čuditi, da so pisani viri iz teh časov tako motni in jih sme zgodovinar le jako kritično uporabljati.

Pesnik biskup Šarić v talijanščini.

Vladimir Bakotić, kanonik iz Makarske v Dalmaciji, je izdal v laškem jeziku lep essay o „Pjesmah“ pomožnega sarajevskega biskupa, dr. Ivana Šarića,¹ s katerimi smo mi seznanili svoje čitatelje v 1. št. l. l.²

Poleg kratkega življenjepisa pesnikovega govori vzneseno o njegovi poeziji. Navaja o njej razne ocene, zlasti ono, ki jo je napisal v 1. št. „Vrhbosne“ od 5. januarja 1912 slovstvenik Izido Proljak. „V zadnjih dvajsetih letih — pravi le-ta — odkar je uvedel pesnik Silvio Kranjčević v našo literaturo mržnjo do sveta, obupnost Byronovo in Leopardijevo, pesimizem Schopenhauerjev in Hartmannov, srečujemo pri vsakem koraku boleštne pesnike povešenih glav, ki tožijo o svojih bolečinah in nesreči. Toda kaj to, če bi bilo samo to —; pa je še hujše, je tudi: nanovo oživljeno poganstvo. V veliki slovstveni plodovitosti zadnjih desetih let boš redko zadel ob čisto in globoko poezijo, ob pristno, neponarejeno čuvstvovanje, ob jasno milino lepote. Le malo je slovstvenikov, ki bi visoko dvigali zastavo umetnosti. Kadar mislim na našo sedanjo literaturo, se mi zdi, da stojim na obrežju Mrtvega morja. Gledam: nad mano se pnè nebo, vse temno, a pred mano se razteza tiha in mrtva površina morja. Naokrog žalostna puščava brez zelenih gozdov, brez ptičjega petja, brez cvetic. A jaz bi si želel solnčnih žarkov, vonjajočih rož, trepetajočih zvezd... Vse to — dostavlja isti kritik — je v poeziji biskupa Šarića...“ Šarić, pravi Bakotić, je velika duša, plemenita pesniška narava, vsa ožarjena od vzvišenih

verskih idealov — kakor čista studenčnica, obsijana od solnčnih žarkov... Vera mu je prvo vrelo poezije, ona ga navdihuje in pronica, brez njenega ognja bi Šarić ne bil pesnik. Kar karakterizuje njegovo liriko, je neka mirna lepota, neka redka miloba in nežnost, vse izraženo z izbrano, ljubeznivo, sladko besedo, ki je neredko ljubeč odmev iz narodne poezije. Zato so Šarićeve „Pjesme“ našle splošno priznanje, da, vzbudile so naravnost navdušenje pri vseh katoliških Jugoslovanih. Zato je prav, da se s temi pristnimi jugoslovanskimi cvetovi — zraslimi v veliki, verni in za vse lepo zavzeti slovanski duši — seznanijo pred vsem tudi Italijani, ki se zadnje čase prav posebno zanimajo za slovanska slovstva vobče, zlasti pa za slovstvo onih slovanskih dežela na Balkanu. V ta namen je Bakotić prevel na laško 25 Šarićevih pesmi in jih povil v lep šopek. Prevodi so po naši sodbi naravnost izvrstni po vsebini in po obliki. Bralce, ki so večji laščine, bo nemara zanimal kak zgled. Evo vam dvoje kratkih!

Moje cvijeće.

To su moje ljubice,
To su moji ljiljani,
To su moje ružice,
To mi dani mlagjani,
Moje pjesme maj —
Moj zemaljski raj!

Nemam ništa svetije,
Da žrtvujem Boгу svom,
Nemam ništa milije,
Da darujem Domu svom.

Primi, Bože, ljubice
I mile mi ljiljane!
Primi, Dome, ružice
Sa srca mi ubrane,
Kad mi ono cvao maj —
Moj zemaljski raj!

I miei fiori.

Son queste le mie viole,
Son questi i gigli miei,
Son queste le mie rose,
Della mia giovinezza i fior più bei:
Il maggio della mia poesia,
Il paradiso della vita mia!

Nulla ho di più santo,
Ch'io possa dedicar a Dio, si buono:
Nulla di caro tanto,
Ch'io possa alla mia patria offrire in dono.

Queste violette accogli
E i gigli miei, o Dio!
Le rose accogli, o patria,
Colte sul cuore mio,
Quando maggio fioria,
Il maggio della vita mia!

Mojoj majci.

Poljubit ću, majko, roku tvoju:
Ona mene u crkvu vodila,
Ona meni košuljicu šila.

Poljubit ću, majko, oko tvoje:
Ono mene mileno gledalo,
Ono záme k nebu se dizalo.

Poljubit ću, majko, usta tvoja:
Ona mene Očenaš učila,
Ona mene stoput poljubila.

¹ Un poeta mitrato della Bosnia. — Milano. Tip. Casa Editrice Ambrosiana. 1912.

² Glej „Dom in Svet“. 1912. št. 1., str. 36 nasl.